

PRACA SOCJALNA
– NOWY KIERUNEK STUDIÓW
INSTYTUTU NAUK O RODZINIE KUL

W roku akademickim 2010/2011, w ramach Instytutu Nauk o Rodzinie Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II, aktywowano nowy kierunek studiów stacjonarnych I stopnia – praca socjalna. W dotychczasowej ofercie INoR znajdował się jeden kierunek studiów – nauki o rodzinie (początkowo jednolite stacjonarne studia magisterskie, eksternistyczne oraz zaoczne studia magisterskie, obecnie studia stacjonarne: I stopnia licencjackie i II stopnia magisterskie). W ramach tego kierunku studenci mieli możliwość wyboru jednej z dwóch specjalizacji: nauczycielskiej, uprawniającej do prowadzenia przedmiotu: Wychowanie do życia w rodzinie (oraz inny wybrany z ofert KUL przedmiot) oraz specjalizacji pracownik socjalny. Zgodnie ze standardami kształcenia dla kierunku nauki o rodzinie, absolwent powinien mieć wiedzę interdyscyplinarną obejmującą zagadnienia małżeństwa i rodziny oraz wiedzę z obszaru nauk: psychologiczno-pedagogicznych, socjologiczno-prawnych, biomedycznych i filozoficzno-teologicznych. Wiedza ta ma być podstawą do podjęcia pracy w zawodzie nauczyciela bądź pracownika socjalnego. Ponadto, po spełnieniu określonych przez ustawodawcę wymogów, absolwent może podjąć pracę w charakterze specjalisty do spraw rodziny (familiolog), pracownika poradni małżeńskich i rodzinnych (doradcy, konsultanta) czy pracownika wymiaru sprawiedliwości (kurator społeczny i rodzinny, mediator). Absolwent powinien być przygotowany do pracy w placówkach oświatowo-wychowawczych, rodzinnych poradniach specjalistycznych, placówkach opiekuńczo-rehabilitacyjnych, agendach służb socjalnych, placówkach pomocy społecznej, placówkach służby zdrowia i resocjalizacyjnych, agendach samorządowych, instytucjach profilaktyki społecznej oraz instytucjach wymiaru sprawiedliwości.

Wprowadzenie nowego kierunku studiów – praca socjalna – wiąże się z kwalifikacjami, jakie muszą spełniać absolwenci naszego Instytutu, aby podjąć pracę na stanowisku pracownika socjalnego. Kwalifikacje te określone są przez Ustawę z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. nr 175, poz. 1362, z późn. zm.) oraz Ustawę z dnia 16 lutego 2007 r. o zmianie ustawy o pomocy społecznej (Dz. U. nr 48, poz. 320) i dotyczą w sporej części okresu przejściowego od roku akademickiego 2008/2009 do dnia 31 grudnia 2013 roku. Z faktu, iż specjalność w toku studiów wyższych jest realizowana w ostatnich czterech semestrach nauki, wynika, że ostatni nabór na studia o specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego może być przeprowadzony na trzyletnie studia licencjackie najpóźniej w roku 2010 roku. Taki nabór odbył się w Instytucie Nauk o Rodzinie. W związku z tym ustawowym wymogiem, a także z tego powodu, iż specjalność pracownika socjalnego cieszyła się dużym zainteresowaniem studentów, Rada Naukowa INoR, Wydział Teologii i Senat KUL podjęły decyzję

o aktywowaniu nowego kierunku studiów – praca socjalna. Zgodnie z art. 116 ust. 1 pkt 2 Ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej, osoba, która ukończyła studia wyższe na kierunku praca socjalna, może być pracownikiem socjalnym.

Dotychczasowe przygotowanie studentów kierunku nauki o rodzinie do wykonywania zawodu pracownika socjalnego realizowane było w oparciu o art. 116 ust. 1 pkt 3 Ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej. Według ustawodawcy pracownikiem socjalnym może być osoba, która ukończyła studia wyższe o specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego na kierunku nauki o rodzinie, pod warunkiem uwzględnienia i w zgodzie Rozporządzeniem Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 stycznia 2008 r. w sprawie specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego, realizowanej w szkołach wyższych (Dz. U. z 2008 roku nr 27, poz. 158). Rozporządzenie określa wykaz godzin przedmiotów oraz praktyk zawodowych, niezbędnych do zaliczenia w celu uznania kwalifikacji do zatrudnienia na stanowisku pracownika socjalnego. Warunkiem uznania kwalifikacji pracownika socjalnego, uzyskanych na podstawie art. 116 ust. 1 pkt 3, jest zrealizowanie w toku nauki wymaganej liczby 330 godzin przedmiotów oraz odbycie 240 godzin praktyk zawodowych w zakresie wskazanym rozporządzeniem, o czym mówi także art. 116 ust. 1a Ustawy z dnia 12 marca 2004 roku o pomocy społecznej.

Wymagane umiejętności są określone w załączniku do Rozporządzenia z dnia 25 stycznia 2008 r. w sprawie specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego, realizowanej w szkołach wyższych. Ustawodawca zobowiązuje niniejszym absolwentów do nabycia umiejętności: 1) prawidłowego rozpoznawania trudnej sytuacji osób i rodzin dla określenia celów pomocy; 2) analizowania uwarunkowań prawnych trudnych sytuacji osób i rodzin, których nie są one w stanie samodzielnie pokonać; 3) zaplanowania form pomocy oraz skutecznego stosowania w danym przypadku metod i technik w pracy socjalnej; 4) monitorowania i dokonywania ewaluacji podejmowanych działań; 5) zaprojektowania swojego warsztatu pracy; 6) doskonalenia organizacji pracy; 7) kooperacji oraz efektywnej współpracy z innymi specjalistami celem skutecznego udzielania pomocy; 8) rozpoznawania uwarunkowań prawnych pomocy społecznej, w tym działalności wolontariackiej i pożytku publicznego; 9) popularyzowania celów pomocy i pracy socjalnej; 10) przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu; 11) metodycznych; 12) interpersonalnych; 13) stosowania zasad etyki zawodowej pracownika socjalnego, w tym w szczególności: a) udzielania pomocy wszystkim osobom znajdującym się w trudnej sytuacji i zwracającym się o pomoc, b) respektowania praw tych osób do poszanowania ich godności osobistej, c) działania jako rzecznik interesów osób zwracających się o pomoc, d) wzmacniania samodzielności osób korzystających z pomocy socjalnej i przeciwdziałania uzależnieniu się od niej.

Studenci na kierunku nauki o rodzinie, w ramach stacjonarnych studiów I stopnia, uczestniczą w wykładach przewidzianych przez wykaz przedmiotów i minimalny wymiar zajęć dydaktycznych zamieszczony w rozporządzeniu. Wśród przedmiotów są: 1) Aksjologia pracy socjalnej, 2) Komunikacja interpersonalna w pracy socjalnej, 3) Podstawy wiedzy o rozwoju biopsychicznym człowieka w cyklu życia, 4) Elementy teorii organizacji i zarządzania, 5) Struktura i organizacja pomocy społecznej, 6) System prawny pomocy społecznej w Polsce – pomoc świadczona obywatelom

polskim oraz cudzoziemcom, 7) Prawo rodzinne i opiekuńcze w Polsce, system świadczeń rodzinnych i postępowanie wobec dłużników alimentacyjnych, 8) Teoretyczne podstawy pracy socjalnej, 9) Metodyka pracy socjalnej, 10) Projekt socjalny, 11) Promocja zatrudnienia, instytucje rynku pracy i zatrudnienie socjalne – organizacja i podstawy prawne, 12) Działalność pożytku publicznego i wolontariat – podstawy prawne i charakterystyka socjologiczna, 13) Wspieranie zatrudnienia oraz rehabilitacja osób niepełnosprawnych – organizacja i podstawy prawne, 14) Organizowanie społeczności lokalnej oraz zasady funkcjonowania samorządu terytorialnego, 15) Superwizja pracy socjalnej.

Zakres praktyk zawodowych dla specjalności przygotowującej do zawodu pracownika socjalnego, realizowanej na kierunku nauki o rodzinie przewiduje natomiast:

1) zapoznanie się ze specyfiką funkcjonowania jednostek organizacyjnych pomocy społecznej oraz instytucji i organizacji zajmujących się pomocą i pracą socjalną na rzecz osób i rodzin wymagających wsparcia, w tym: a) strukturą i organizacją placówek, w których student odbywa praktyki, b) rodzajem świadczonych usług, c) specyfiką osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej pod względem demograficzno-ekonomicznym oraz psychologiczno-społecznym, d) potrzebami osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej, e) stopniem zaspokojenia przez placówki i poza nimi potrzeb osób i rodzin korzystających z pomocy społecznej;

2) aktywne uczestnictwo w działaniach podejmowanych w placówkach, na podstawie umów zawartych z przedstawicielami placówek;

3) nawiązanie kontaktów z osobami i rodzinami korzystającymi z pomocy społecznej świadczonej przez placówki;

4) współdziałanie w rozpoznawaniu, zaspokajaniu oraz uaktywnianiu potrzeb indywidualnych i społecznych osób i rodzin wymagających wsparcia;

5) zebranie materiałów umożliwiających opracowanie i realizację projektów socjalnych.

Powyższe treści realizowane będą także na nowo otwartym kierunku studiów praca socjalna w Instytucie Nauk o Rodzinie, zgodnie ze standardami kształcenia dla tego kierunku. Podstawowe treści kształcenia będą realizowane w zakresie nauk społecznych, pedagogiki, psychologii, prawa, ekonomii i zarządzania, zaś kierunkowe treści kształcenia w zakresie: wprowadzenia do pracy socjalnej, metodyki pracy socjalnej, wiedzy o rozwoju człowieka w cyklu życia, problemów społecznych oraz instytucji polityki społecznej.

Absolwent kierunku praca socjalna – zgodnie ze standardami kształcenia – powinien mieć ogólną wiedzę filozoficzną i socjologiczną (pozwalającą poznać istotę ludzką i procesy społeczne), wiedzę przyrodniczą i psychologiczną (dającą podstawy zrozumienia systemu człowiek–środowisko oraz umożliwiającą zrozumienie procesów zachodzących w organizmie człowieka gwarantujących jego dobre funkcjonowanie biologiczne psychiczne i społeczne), wiedzę ekonomiczną i prawną (umożliwiającą zrozumienie mechanizmów rzutujących na system podziału i działalność służb społecznych oraz ich formalno-prawnego instrumentarium), wiedzę umożliwiającą poznanie funkcjonowania mikrośrodowiska – gospodarstwa domowego, w którym odbywa się zaspokajanie potrzeb jednostki i rodziny. Absolwent powinien też posiadać kompetencje i sprawności niezbędne dla realizacji zadań stawianych przed pracow-

nikiem socjalnym: 1) dokonywania diagnozy (analizy i oceny) sytuacji i zjawisk będących przyczyną trudnego położenia jednostek, grup (w tym grup ryzyka) i społeczności lokalnych; 2) stosowania metod, technik i środków interwencji socjalnej oraz ewaluacji podejmowanych działań służących rozwiązywaniu problemów w zakresie ograniczonych możliwości (i umiejętności) zdobywania środków utrzymania, dysfunkcjonalności rodziny w pełnieniu zadań opiekuńczo-wychowawczych, niepełnosprawności, patologii społecznej, nieprzystosowania społecznego i uchodźstwa; 3) przywracania lub podtrzymywania właściwych interakcji między jednostkami a społeczeństwem (doskonalenia funkcjonowania społecznego); 4) pobudzania samozaradności indywidualnej (działań samopomocowych) u osób, rodzin, grup i środowisk społecznych; 5) kierowania służbami społecznymi i projektowania społecznego; 6) inspirowania zmian społecznych, inicjowania nowych form pomocy osobom i rodzinom oraz powoływania instytucji świadczących pomoc – zwłaszcza w najbliższym środowisku lokalnym.

Student kończący kierunek praca socjalna musi umieć rozwiązywać problemy w obszarach rzeczywistości społecznej, w których potrzebna jest profesjonalna pomoc – gdy występuje niewydolność w funkcjonowaniu osobniczym i społecznym, między innymi z powodu: ubóstwa, sieroctwa, przemocy w rodzinie, bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności, starości, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych (zwłaszcza w rodzinach niepełnosprawnych i wielodzietnych), alkoholizmu, narkomanii, przestępczości, trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego, migracji oraz uchodźstwa. Powinien też być przygotowany do pracy w regionalnych ośrodkach polityki społecznej, powiatowych centrach pomocy rodzinie i ośrodkach pomocy społecznej, a także do pracy z rodzinami zastępczymi, w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, w domach pomocy społecznej dla osób starszych oraz niepełnosprawnych intelektualnie, psychicznie i fizycznie, w jednostkach organizacyjnych do spraw zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu, w ośrodkach wsparcia, w placówkach dla bezdomnych, alkoholików i narkomanów, w zakładach karnych, w ośrodkach dla uchodźców oraz w organizacjach pozarządowych zajmujących się diagnozowaniem i przeciwdziałaniem wyżej wymienionym problemom. Absolwent powinien znać język obcy na poziomie biegłości B2 Europejskiego Systemu Opisu Kształcenia Językowego Rady Europy oraz umieć posługiwać się językiem specjalistycznym z zakresu problematyki społecznej. Powinien także nabyć kompetencje do podjęcia studiów drugiego stopnia.

Należy wyrazić nadzieję, że podjęte przez pracowników naukowo-dydaktycznych INoR wysiłki nad stworzeniem nowego kierunku praca socjalna przyniosą oczekiwane owoce.

Ks. Jarosław Jęczeń
Katedra Życia Społecznego Rodziny
Instytutu Nauk o Rodzinie KUL